

حشونت و ایمنی

www.ketabo.ir

عنوان و نام پدیدآور	: خشونت و ایمنی / مولفان معصومه آباد، شهرام رفیعی فر... [و همکاران]
مشخصات نشر	: تهران: مهرراوش، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۴ص: جدول.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۵۱۰-۲۶-۹
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.	
یادداشت	: مولفان معصومه آباد، شهرام رفیعی فر، محمدهادی مؤذن جامی
یادداشت	: به سفارش شورای سیاست‌گذاری جامعه ایمن شهر تهران
یادداشت	: کتلیبانه: ص ۱۴۳-۱۴۴.
موضوع	: خشونت.
موضوع	: خشونت -- ایمنی -- پیشگیری.
شناسه افزوده	: رفیعی فر، شهرام، ۱۳۴۶.
شناسه افزوده	: نشر داری تهران، شورای سیاست‌گذاری جامعه ایمن شهر تهران.
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۷/ح ۸۸۸۶/ HMAA۶
رده‌بندی دیویی	: ۳۰۲۶:
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۵۳۳۳۹۴

خشونت و ایمنی

مؤلفان: معصومه آباد، دکتر شهرام رفیعی فر، دکتر محمدهادی مؤذن جامی

ناشر: مهرراوش

به سفارش: شورای سیاست‌گذاری جامعه ایمن شهر تهران

نوبت چاپ: سوم، ۱۳۹۰

شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: بهرام

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۵۱۰-۲۶-۹

Email: mehrravash@yahoo.com

تهران: خ انقلاب - ۱۲ فروردین - نظری غربی - پلاک ۹۹ - واحد ۱۰

تلفن تماس: ۶۶۷۳۸۲۲-۶۶۸۳۸۳۰

باید کاروی کرد که زن احساس کند در برابر زورگویی همسرش می‌تواند با استفاده از امکانات قانونی از حق خود دفاع کند و اگر چنین امکانی فراهم شود کار بزرگی در دفاع از حقوق زن انجام شده است.

(از بیانات مقام معظم رهبری)

توصیه ما به همه دست‌اندرکاران چه آنهایی که در مجلس هستند، چه آنها که در دستگاه‌های دولتی هستند، چه آنهایی که بر منابر خطابه و وعظ هستند و چه به زن‌ها، این است که باید حمایت اخلاقی و قانونی از زن انجام بگیرد تا مرد در محیط خانواده نتواند، زورگویی کند. این همان نقطه اساسی است که اسلام مهم‌ترین کار را در این بخش انجام داده است.

(از بیانات مقام معظم رهبری)

نه فقط در ایران ما بلکه در سراسر جهان، معضل بزرگی وجود دارد و آن عبارت است از این که نسبت به حقوق و شخصیت بانوان در بعضی از بخش‌های زندگی، کوتاهی و یا تعرض انجام می‌گیرد، یعنی به زنان ظلم می‌شود. بعضی خیال می‌کنند که این کوتاهی و تعرض مخصوص کشورهای شرقی یا اسلامی است. این اشتباه است.

(از بیانات مقام معظم رهبری)

ظلم به زنان در کشورهای غربی با همه ادعاهایی که نسبت به زنان دارند، اگر بیشتر از کشورهای اسلامی و شرقی نباشد کمتر نیست. آمارهایی از آزار مردان در خانواده نسبت به زنان چه شوهر، چه پدر و چه برادر وجود دارد که من این آمارها را دیده‌ام. این آمارها تکان‌دهنده است، انسان را دچار تعجب می‌کند. پس این، در همه جای دنیا معضلی است که وجود دارد، باید این معضل حل شود.

(از بیانات مقام معظم رهبری)

فهرست مطالب

شماره صفحه

شماره صفحه	عنوان
۹	دیباچه
۱۱	یادداشت مؤلفان
۱۵	مقدمه
۲۱	تعریف خشونت
۲۵	انواع خشونت
۲۷	ماهیت خشونت
۲۹	مفاهیم خشونت
۳۳	ارزیابی خشونت و عواقب آن
۳۹	خشونت مرگبار
۴۳	خشونت غیرمرگبار
۴۵	بار اقتصادی خشونت
۴۷	قانون اساسی حافظ ایمنی شهروندان
۵۱	شناسایی ریشه‌های خشونت
۵۹	پیشگیری از خشونت
۶۶	حقوق باروری و خشونت
۷۳	خشونت علیه زنان

۸ خشونت و ایمنی

۸۱	خشونت جوانان
۸۵	خشونت علیه کودکان
۹۵	خشونت همسر
۱۰۳	خشونت علیه سالمندان
۱۱۳	خشونت جنسی
۱۲۳	خشونت علیه خود
۱۳۵	خشونت گروهی
۱۴۱	سخن آخر
۱۴۳	فهرست منابع

دیباچه

در شرایطی به سر می‌بریم که تأمین، حفظ و ارتقای عادلانه ایمنی شهروندان به ویژه اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر نیازمند توسعه عدالت و مهرورزی است. رفع بی‌عدالتی و پاس داشت حریم مهرورزی نیازمند تلاش برای مبارزه با خشونت است.

خشونت در تمامی اشکال و انواع آن ظلمی است که بر تعدادی از شهروندان تحمیل می‌شود و به ویژه اقشار محروم را به سوی بیماری، تباهی و مرگ می‌کشاند اما خشونت با تمام بزرگی و تنوعش، قابل پیشگیری است.

چگونه می‌توان مدیریت کلان شهری چون تهران را به عهده گرفت و برای ایمنی تمامی شهروندان و حفظ کرامت و شأن انسانی آنها اقدام نمود و در برابر ظلم خشونت، سکوت کرد؟

نوزادان، کودکان، نوجوانان، جوانان، زنان، میانسالان و سالمندان می‌توانند قربانی ظلم آشنایان و بیگانگان شوند و یا خود بر جسم خویش لطمه زنند.

برخی از دفاتر و ادارات زیرمجموعه شهرداری تهران مشتریانی دارند که در خانه، مدرسه، محل کار و در گستره محله و شهر هر جا که ظالمی هست یا مظلومی به آخر خط رسیده، قربانی خشونت می‌شوند که قابل پیشگیری است.

دیدن آثار برجای مانده از خشونت بر جسم و روان قربانیان مشکل نیست. پایان سکوت در برابر خشونت راهی است برای تأمین، حفظ و ارتقای ایمنی شهروندان و محلات شهر و حفاظت از کرامت و شرافت انسانی محروم‌ترین و مظلوم‌ترین اقشار شهروندان.

آغاز حرکت در این راه نیازمند شناخت خشونت، انواع، علل و عوامل و عواقب آن و نیز روش‌های پیشگیری و کنترل آن در تمام گروه‌های سنی و جنسی می‌باشد. مجموعه‌ای که پیش روی دارید، به این منظور تدوین شده است که امید است در ارتقای ایمنی شهروندان و محلات شهرمان مؤثر باشد.

دکتر محمدباقر قالیباف

شهردار تهران

یادداشت مؤلفان

در سراسر جهان، خشونت در زندگی بسیاری از افراد به چشم می‌خورد. برای بسیاری از شهروندان، دور ماندن از آسیب خشونت به معنای قفل کردن درها و پنجره‌ها و دوری از نقاط خطرناک می‌باشد اما برای عده‌ای دیگر چنین راه فراری وجود ندارد چرا که در پشت همین درها و پنهان از دید دیگران، با بیشترین تهدید خشونت رو به رو می‌شوند.

در ابعاد جهانی، خشونت علاوه بر مرگ بیش از ۱/۶ میلیون نفر در سال بسیاری از آسیب‌های آشکار خشونت بین‌فردی، گروهی و یا علیه خود را به همراه دارد. هرکجا خشونت ریشه داشته باشد، ایمنی و سلامت فردی، خانوادگی و اجتماعی به شدت به مخاطره می‌افتد.

در اینجا، آنچه که علی‌رغم گستردگی‌اش کمتر به چشم می‌خورد، تداوم زجر روزمره قربانیان خشونت؛ درد کودکانی که توسط مراقبان و معتمدان خود مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرند؛ رنج زنانی که توسط شوهران خشن خود تحقیر شده یا آسیب می‌بینند؛ بی‌پناهی سالمندانی که با آزار مراقبان خود روبه‌رو می‌شوند؛ عذاب جوانانی که با قلدری جوانان دیگر روبه‌رو می‌شوند و سرانجام مصیبت شهروندانی است که علیه خود خشونت می‌کنند.

این زجر، میراثی است که باعث رشد و تکثیر خود می‌شود چرا که هر نسلی خشونت را از نسل پیشین خود فرا می‌گیرد، قربانیان از

متجاوزان می‌آموزند و به این ترتیب شرایط اجتماعی پرورش‌دهنده خشونت، اجازه رشد و نمو می‌یابد به گونه‌ای که هیچ شهر و کشوری از آن مصون نغی‌ماند اما ما در مقابل خشونت ناتوان نیستیم. در بسیاری از جوامع، خشونت آن چنان غالب است که امید توسعه اقتصادی و اجتماعی را از بین می‌برد. ما نمی‌توانیم اجازه دهیم تا این حالت ادامه یابد. بسیاری از کسانی که همه روزه با خشونت مواجه هستند، آن را به‌عنوان بخشی از سرنوشت خود پذیرفته‌اند اما این درست نیست. می‌توان از خشونت پیشگیری کرد. فرهنگ خشونت را می‌توان دگرگون کرد. در سراسر جهان، نمونه‌های درخشانی از مقابله با خشونت وجود دارد.

ابعاد گسترده معضل خشونت و عواقب بی‌شمار آن برای ایمنی و سلامت شهروندان و محلات شهر ما را مجبور می‌کند تا فراتر از آن چه برایمان مقبول و راحت است، بیاندیشیم و یا این تصور که اعمال خشونت‌بار بخش غیرقابل تفکیکی از زندگی شهری بوده و یا مسأله‌ای در حیطه انتخاب فردی، خصوصی و خانوادگی شهروندان می‌باشد را فراموش کنیم.

خشونت مشکلی پیچیده است که با انواع الگوهای رفتاری و فکری متأثر از عوامل بی‌شمار خانوادگی و اجتماعی (عواملی که گاه حتی از مرزهای ملی نیز فراتر می‌روند) مرتبط می‌باشد. عظمت این معضل ما را مجبور می‌کند تا با گروه وسیعی از بخش‌های دولتی و غیردولتی و شهروندان همکاری کنیم و رویکردی جامع، علمی و مؤثر را برای رویارویی با خشونت برگزینیم.

خشونت در بین گروه‌های مختلف شهروندان توزیع یکنواختی ندارد اما بسیاری از عواملی که میزان وقوع خشونت را افزایش می‌دهند، در انواع مختلف خشونت مشترک و قابل تغییر است. در نگاهی کلی به معضل خشونت، آن چه که به وضوح به چشم می‌خورد، اهمیت پیشگیری اولیه می‌باشد. حتی سرمایه‌گذاری‌های کوچک در مبارزه با خشونت، قادر به ایجاد آثار وسیع با فواید بلندمدت می‌باشد اما این کار بدون عزم جدی مدیران شهر و حمایت گسترده طیف وسیعی از همکاران دولتی، غیردولتی و شهروندان ممکن نمی‌باشد.

ایجاد پاسخی مؤثر به معضل خشونت و تبدیل تهران به شهری عاری از خشونت و ایمن برای همه شهروندان نیازمند اقدام جدی ماست. ما باید درک خود را از خشونت و آثار اجتماعی آن افزایش دهیم، صور مختلف خشونت را روشن نموده و از زجر ناشی از خشونت پنهان علیه آسیب‌پذیرترین شهروندان پرده برداریم. همچنین عوامل منجر به خشونت را تحلیل نموده و راه‌حل‌های اجتماعی کاهش خشونت علیه اقصای مختلف شهروندان را نشان دهیم. این کار به ما ثابت می‌کند که ایمنی یک اتفاق نیست بلکه نتیجه همکاری‌های جمعی و سرمایه‌گذاری ما است.

شناخت راه‌کارهای محلی، منطقه‌ای و شهری مبارزه با خشونت مهم است چرا که ابزار ذی‌قیمتی برای سیاست‌گذاران، محققان، مشاوران و داوطلبان پیشگیری از خشونت می‌باشد. با وجود آن که تا امروز خشونت به طور سنتی در حیطه سازمان‌های قضایی پیگیری شده است اما امروزه، دلایل معتبری برای درگیر نمودن مدیریت شهری در پیشگیری از آن وجود دارد.

ما به کودکان خود، آسیب‌پذیرترین شهروندان تمام جوامع در برابر خشونت مدیونیم که زندگی فارغ از خشونت و ترسی را برایشان فراهم کنیم.

به این منظور باید علاوه بر تلاش خستگی‌ناپذیر برای تحقق صلح، عدالت و توسعه پایدار شهرمان، مبارزه بی‌وقفه‌ای را برای حمایت از شهروندان و محلات شهر در برابر خشونت آغاز کنیم. ما باید ریشه‌های خشونت را شناسایی کنیم. تنها در این صورت قادر خواهیم بود از بار بیماری و رنج برجای مانده از خشونت رها شده و از رنج‌هایی که دیده‌ایم، عبرت بگیریم.

مولفان

مقدمه

در عرصه جهان، خشونت به عنوان یک عامل بیماری و مرگ و میر زودرس با سرعت زیادی از بیماری‌های عفونی پیشی گرفته است. مدت زمانی طولانی است که خشونت با غفلت همگانی رو به رو بوده و پاسخ اجتماعی به آن بیش از آن که به پیشگیری بیانجامد، پاسخی غیرفعال بوده است. تاکنون، تلاش‌های عمده‌ای که برای حل این مشکل صورت گرفته عبارت از مجازات و حبس عاملان خشونت بوده است.

اولین عامل مرگ‌های زودرس در بین جوانان، خشونت است. بخش مهمی از مرگ‌های زودرس جوانانی که در زندگی واقعی توان دستیابی به رؤیاهای خود را ندارند به علت خشونت علیه خود است. بخش بزرگی از اضطراب‌های اجتماعی به ویژه در میان اقشار آسیب‌پذیر شهروندان نظیر سالمندان ناشی از خشونت بین فردی یا گروهی است.

در بسیاری از نقاط دنیا، با رشد جوامع امروزی و به دلیل صنعتی و شهری شدن زندگی، آسیب‌پذیری شهروندان نسبت به عوامل خارجی و فشارهای روانی افزایش یافته است. از این بعد، با دو دیدگاه می‌توان به خشونت نگریست: خشونت خود یکی از مشکلات بغرنج جهان است؛ خشونت جریانی است که به آسیب‌پذیری بیشتر شهروندان منتهی می‌شود.

آمار واقعی خشونت با نگاهی به فراسوی آمار بیماری‌ها و مرگ و میر مشخص می‌گردد. با شناخت و درک عمق فاجعه خشونت، منظره‌ای ترسناک از دشواری حفظ سلامت و انسانیت اقشار ضعیف و ناتوان شهروندان و کاهش امکان فعالیت طبیعی آنها در خانه، مدرسه، محیط کار و در عرصه محله یا شهر آشکار می‌گردد.

در سال ۱۹۹۶، مجمع جهانی بهداشت قطعنامه ۴۹/۲۵ را تصویب کرد. این قطعنامه، خشونت را یکی از اولویت‌های مراقبت بهداشتی دانست و همگال را به طراحی عملیاتی علمی برای پیشگیری و مبارزه با آن فرا خواند. همان‌گونه که بیماری آبله با درمان مناسب و نظارت جهانی ریشه کن شد، برای پیشگیری از خشونت نیز نیازمند تعیین تعریف مناسبی از طبیعت، فلیسروی مشکل و تجزیه و تحلیل عوامل مشترک و روش‌های مداخله هستیم.

به احتمال زیاد، خشونت همواره جزیی از تجارب بشری بوده است که آثار آن را به اشکال مختلف در سراسر جهان می‌توان دید. مرگ بیش از ۱/۶ میلیون نفر در هر سال و ابتلای افراد بی‌شماری به آسیب‌های غیرکشنده خشونت، همه به علت خشونت گروهی، بین فردی و یا علیه خود می‌باشد. به‌طور کلی، خشونت مهم‌ترین عامل مرگ و میر جهانی برای افراد بین ۱۵ تا ۴۴ سال است.

برآورد دقیق بار اقتصادی خشونت کار بسیار دشواری است اما آن بخش از بار اقتصادی خشونت که در هزینه بهداشت عمومی جهانی قابل ردیابی است، بالغ بر میلیاردها دلار می‌باشد که می‌توان میلیاردها دلار دیگر را به عنوان هزینه روزهای کاری تلف شده، مخارج حقوقی و

قضایی و سرمایه‌های از دست رفته در اقتصاد ملی کشورها به مبلغ فوق‌الذکر اضافه کرد.

خسارت انسانی ناشی از آلام و درد خشونت، قابل محاسبه نمی‌باشد و در حقیقت قسمت اعظم آن پنهان است. با وجود آن که ماهواره‌ها، بسیاری از انواع خشونت مانند تروریسم، جنگ‌ها و شورش‌ها را همه روزه به بینندگان تلویزیون نشان می‌دهد، بسیاری از اعمال خشونت‌بار در خفا و در منازل، محل کار و حتی مراکز اجتماعی و پزشکی که باید برای کمک به شهروندان فعالیت کنند، رخ می‌دهد. بسیاری از شهروندان قربانی چنین خشونت‌هایی جوان، ضعیف و یا بیمار بوده و قادر به دفاع از خود نیستند. تعداد دیگری نیو به خاطر قید و بندها و یا فشارهای اجتماعی مجبور به سکوت در خصوص وضعیت خود می‌باشند.

همانند عواقب مشهود خشونت، بسیاری از عوامل خشونت نیز آشکار می‌باشند اما برخی از عوامل آن ریشه‌های عمیقی در بافت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جوامع دارند. طبق بررسی‌های اخیر، با وجود آن که عوامل فردی و بیولوژیکی تمایل به خشونت را تا حدی توجیه می‌کنند اما در بیشتر موارد، فاکتورهای خارجی اجتماعی، فرهنگی و خانوادگی موجب بروز خشونت شده و در کل شرایطی را فراهم می‌آورند که در آن احتمال بروز خشونت افزایش می‌یابد.

همراهی خشونت با تاریخ بشر، به گونه‌ای است که در سراسر جهان نمی‌توان آن را از جریان زندگی بشر جدا نمود. هم‌زمان با حضور خشونت، سیستم‌های مذهبی، فلسفی، قضایی و اجتماعی نیز برای مقابله با آن ایجاد شده‌اند. هرچند هیچ کدام از این سیستم‌ها، به‌طور کامل موفق نبوده‌اند اما هر یک از آنها، سهم خود را در مبارزه با این ننگ تمدن بشری ایفا کرده‌اند.

عوامل توسعه‌دهنده رفتارهای خشونت‌آمیز چه آنهایی که به عادت‌ها و رفتار شهروندان وابسته‌اند و یا آنهایی که به موارد کلان‌تری مانند شرایط فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مربوط می‌باشند، قابل تغییراند.

می‌توان از خشونت پیشگیری کرد. این تنها یک ادعا نیست بلکه بر پایه شواهد مطمئن عنوان می‌گردد. در سراسر جهان، چنین شواهد موفقی هم در ابعاد کوچک فردی و هم در فعالیت‌های اجتماعی منبث از سیاست‌های ملی و ابتکارهای قضایی وجود دارد.

برای ارتقای ایمنی شهروندان و محلات شهر از طریق پیشگیری و کنترل خشونت باید به‌جای شهروندان درگیر در رفتار خشونت‌آمیز، بر روی عوامل ارتقای ایمنی با هدف ایجاد بیشترین ایمنی برای بیشترین تعداد از شهروندان متمرکز شویم. این بدان معنی نیست که مدیریت شهری نسبت به مراقبت فردی از شهروندان در برابر خشونت بی تفاوت باشد بلکه به آن معناست که باید توجه خود را به ریشه‌های خشونت معطوف داریم تا بتوانیم ایمنی بیشتری را برای تمام شهروندان فراهم سازیم.

مبارزه با خشونت نیازمند اتخاذ روشی علمی، چندوجهی و مبتنی بر علوم مختلف شامل پزشکی، اپیدمیولوژی، جامعه‌شناسی، جرم‌شناسی، تعلیم و تربیت و اقتصاد است.

مبارزه با خشونت نیازمند عملکرد جمعی تمامی دستگاه‌های دولتی و غیردولتی ذیربط است. فعالیت‌های مشارکتی ارگان‌ها و سازمان‌های مختلفی مانند شهرداری، بهداشت، آموزش و پرورش، بهزیستی، پلیس و سازمان‌های غیردولتی برای حل این معضل مورد نیاز است. مبارزه با خشونت نیازمند توجه به نیازهای واقعی شهروندان است.

برای رسیدن از مشکل خشونت به راه حل آن، ۴ مرحله اصلی را باید طی نمود:

- جمع‌آوری منظم اطلاعات پایه کافی درباره بزرگی، گستره، شاخص‌ها و عواقب خشونت در سطوح محله، منطقه و شهر؛
- بررسی علل وقوع خشونت، عوامل افزایشنده یا کاهشنده احتمال خشونت و یا عواملی که ممکن است با مداخله تغییر کنند؛
- بررسی راه‌های پیشگیری از خشونت بر پایه اطلاعات حاصل از مراحل فوق از طریق طراحی، اجرا، پایش و ارزشیابی مداخله‌های مؤثر؛
- اجرای مداخله‌های مؤثر در شرایط مختلف، بررسی نتایج و تعیین اثربخشی برنامه‌ها.

در مبارزه با خشونت باید بیش از هر چیز، بر پیشگیری از آن تأکید نمود. در واقع باید به جای پذیرش و یا رویارویی با خشونت و عواقب آن، به عوامل آغازگر خشونت توجه کنیم.